
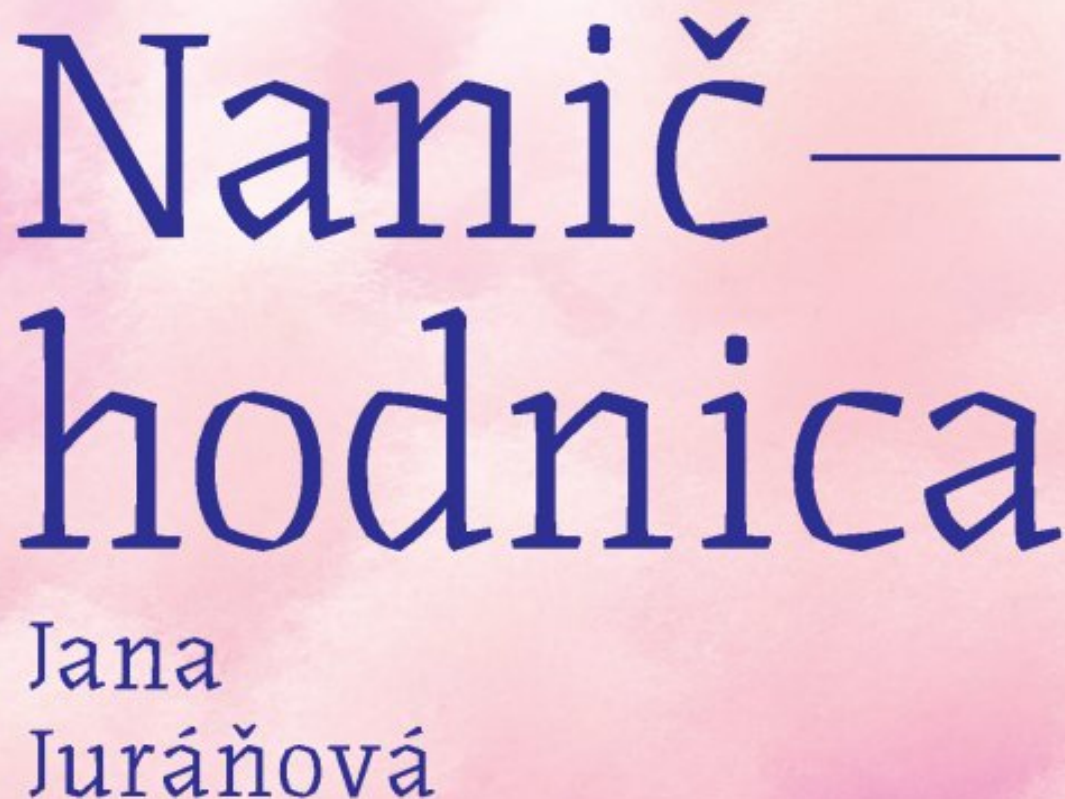

20. januára 2021 11:20 **Knihy**

Život je nemocnica, v ktorej si musíte pomôcť sami. Čierna vízia sveta Jany Juráňovej

PATRIK GARAJ

Nanič—
hodnica
Jana
Juráňová

Román Naničhodnica je možno temnejší, než by si druh homo sapiens zaslúžil.

Život sa začína v nemocnici a často sa tam aj končí. V období medzi tým sa snažíme zdravotníckym zariadeniam vyhýbať. Keď sa už do nich dostaneme, je v našom i všeobecnom záujme, aby to bolo na nevyhnutný čas.

Čo však v prípade, ak sa nemáte kam vrátiť?

Hlavná hrdinka nového románu Jany Juráňovej *Naničhodnica* (Aspekt, 2020) sa stáva obyvateľkou nemocnice. Nie na lôžku, ale na chodbách, toaletách, v čakárňach a kumbáloch. Okolo tohto existenciálneho námetu sa nabaľuje príbeh, ktorý v čase pandemickej krízy pôsobí autenticky a mrazivo. K dokonalosti mu ale malý krôčik chýba.

Nemocnica ako model

„Centrálny príjem je ako nebeská brána. Alebo pekelná, podľa toho, kto a akým spôsobom vchádza.“ Pri čítaní Juráňovej novinky od začiatku zaujme metafora nemocnice ako dejiska ľudského života.

Osemdesiatnička Ľudmila nemá po skončení hospitalizácie kam ísť, a tak sa udomácňuje v priestoroch špitála. Cez deň sa snaží splynúť s osadenstvom čakární, čo pri jej nenápadnosti či až neviditeľnosti najprv nie je zásadný problém. Vie, kde sú rizikové miesta možného odhalenia, skúma priestorové rozloženie zdravotníckeho zariadenia, hľadá body možného úkrytu, hygieny, nocľahu.

Postupne si zostaví model základnej existencie. Zorientuje sa v spôsobe fungovania nemocnice a z dostupných zdrojov vznikne minimalistický životný program. Klúče od záchoda, zabudnutá miestnosť na spánok, radiátor na sušenie prádla, banán z bufetu. Život ohlodaný na dreň, ale stále sa držiaci dôstojnosti, žiadajúci len pokoj, teplo a bezpečie.

Dôchodkyňa Ľudmila si nemocničné dobrodružstvo nevolí, je jediným východiskom ženy, ktorá ostala sama. Jej bizarný príbeh len posilňuje uvedomenie, že v podobnej situácii končí mnoho starších ľudí, hoci ešte môžu mať luxus vlastných štyroch stien.

V putovaní chodbami s ordináciami sa však môže nájsť každý. Juráňová zručne načrtáva scenáre nemocničných hierarchií, pravidiel, zákazov a obmedzení, ktoré v tomto prostredí vládnu. Každý návštevník chce vyriešiť svoj problém, no musí vedieť, kedy a kde sa vyskytnúť, s kým a ako komunikovať, čoho sa vyvarovať a ako nestratiť hlavu. Je to ako korčuľovanie skutočným životom.

Nanič — hodnica

Jana
Juráňová

ASPEKT ♀

Mýtus nezištnej pomoci?

Keby sa Juráňová obmedzila na tento takmer kafkovský motív pobytu v paláci starostlivosti, ktorý nám dáva opateru a zároveň sme v ňom všelijako regulovaní a istým spôsobom bezmocní, určite by to vystačilo na skvelú poviedku či novelu.

Preto, keď do deja začnú vstupovať ďalšie postavy s vlastnými príbehmi a osobnostnými profilmi, môže to najprv pôsobiť ako rušivá nadpráca. Rýchlo sa však ukáže, že autorka sa v texte rozhodla rozvinúť ešte druhý plán, ktorý kladie nemenej dôležitú otázku.

Je jasné, že pani Ľudmile sa nakoniec nepodarí úplne splynúť s nemocničným prostredím a pritiahne na seba pozornosť. Story sa začne vrstviť a leitmotívom sa stanú spôsoby, ktorými sa ďalšie figúry pokúšajú pani Ľudmile „pomôcť“. Použité úvodzovky naznačujú, že pri podaní ruky bezprizornej dôchodkyni nikomu z nich nejde o úplne nezištnú filantropiu.

Toto je druhá veľká otázka, ktorú román kladie: Existuje naozajstná solidarita a krištáľovo čistá vôľa pomôcť blížnemu? Juráňová rozprestiera celú paletu motivácií, ktoré sa skrývajú za ochotou zaoberať sa opustenou dôchodkyňou. Môže ísť o vyslovene koristnícke zneužitie, no rovnako o zdanlivo úprimné úsilie, ktoré je však poháňané vlastnými životnými očakávaniami a potrebami. Každá pomocná ruka je tu len súčasťou tela s jeho vlastnými problémami.

Načrtnutý obraz takto nadobúda finálne kontúry – žijeme vo svete, ktorý smeruje k osamelosti, a na oporu okolia sa nedá úplne spoľahnúť. Obzvlášť v dnešnej krízovej dobe sa zo všetkých strán ozýva apel na súdržnosť. No Juráňovej verdikt je skôr čierny. Podľa neho si človek v núdzi nakoniec vyslúži označenie naničhodník či (ako hovorí názov knihy) naničhodnica.

Rušivá realita

Román Jany Juráňovej je možno temnejší, než by si druh homo sapiens zaslúžil. No ponúka vycibrený literárny jazyk, pozorovací talent a zamestnáva mozgové závitky. Značka Aspekt

môže signalizovať, že pôjde (a sčasti aj ide) o rodové stereotypy v spoločnosti, no nemáme do činenia s feministickou prednáškou. Toxické charaktery sú v knihe zastúpené naprieč pohlaviami.

Čo prekvapí, je autorkin pohyb na pomedzí fikcie a skutočnosti. Pri načrtávaní osudov postáv románu sme konfrontovaní s námetmi, ktoré jednoznačne odkazujú na živú realitu.

Máme do činenia s celebritou, ktorá po spôsobenej autonehode a ublížení na zdraví zožne vlnu spoločenského opovrhnutia. Je tu bývalý konzervatívny politik v rokoch, ktorý kandidoval na prezidenta a po boku má oveľa mladšiu partnerku. Do deja zasahuje kauza resocializačného zariadenia, v ktorom namiesto odvykania od drog dochádza k sexu s tínedžerkami.

Hoci nejde o detailné kópie reálií, v mysli automaticky naskakujú zodpovedajúce udalosti a osoby. Ide pritom o skutočnosti, ktoré nám už médiá dostatočne vstúpili do mozgov a máme na ne názor. Literatúra, samozrejme, môže siahať po podnetoch z reálneho sveta. Inak by ani nemohla existovať, pretože nevzniká vo vzduchoprázdne.

Ako čitatelia však chceme, aby nám literárny text zamotal mozog príbehmi, ktoré sme ešte nepočuli. A nevideli v televízii. Inak hrozí, že sa z nich stanú klišé, a navyše odpútajú pozornosť od toho, čo je podstatné. V prípade Juráňovej knihy Naničhodnica je to skvelo podaná hrozba samoty, izolácie, tragédie starnutia a absencie dotyku.

Ak máte pripomienku alebo ste našli chybu, napíšte prosím na editori@dennikn.sk.